

CRKVA I SOCIJALNO PITANJE

I. Naše krize.

PREMDA se naše suvremeno, poratno čovječanstvo bolno steže i nervozno premeće u teškim grčevima svih mogućih kriza, ipak se na današnjoj površini našeg javnog života zapaža najviše socijalno-ekonomska vrućica, koja kanda se zaklela i neda čovječanstvu, da se smiri, da opet nađe svoju normalnu, mirnu kolotečinu.

Dokazivati da je socijalno-ekonomska kriza tu, da je ona zauzela rekordne i sudbonosne razmjere, značilo bi trošiti i prostor i vrijeme. Dovoljan je jedan — pa makar i najpovršniji — pogled po kontinentima naše zemaljske kugle, da nam u svoj svojoj krutoj i gruboj realnosti sine pred oči ta činjenica.

S melankoličnom i pogibeljnom rječitosti govore o njoj milijuni nezaposlenih radnika, koji su ozbiljan socijalni problem nesamo za ratom iscrpljenu Njemačku, u kojoj je u zadnje vrijeme — među mladim radnicima, njih do 80% — unatoč zdravim rukama i kvalifikovanoj spretnosti, usprkos najboljoj volji i najiskrenijoj želji za radom — bez posla, bez zarade. Ta nova epidemija zahvatila je i inače ekonomski jake zemlje: Veliki britanski imperij, ekonomski sredenu Francusku — pa i sama gordi Amerika, koja je do nedavno vrijedila kao čarobno carstvo, kojim ništa ne može da potrese, i ta je Amerika morala da nedavno gleda, kako se mase od brojnih stotina hiljada nezaposlenih radnika valjaju od grada do grada, od države do države, tražeći zarade: ona je bila prisiljena da u najnovije vrijeme zabilježi u svoje službene statistike 8 milijuna 300 hiljada nezaposlenih radničkih snaga.

U agrarnim zemljama — kao na pr. u Madarskoj — ta je nevolja najžešće pogodila male seljake i zemljoradnike, tako da je u travnju 1931. od svih nezaposlenih radnika u Madarskoj njih 90% pripadalo baš tim poljodjelicima.

Obazremo li se po bližoj svojoj okolini, zađemo li u stanovite gradske četvrti hrvatske metropole, zavirimo li u stanove njenih sivih periferija, vidjet ćemo da se i nad naš bijeli Zagreb navukla sjetna magla teške nezaposlenosti. A kako je u metropoli tako je i u provinciji. Mnoga su poduzeća ili sasvim obustavila rad ili ga znatno reducirala — na pr. neka na tri dana u tjednu —, a gotovo su sva reducirala ne u malom omjeru svoju radnu snagu. Tu obustavu posla, tu redukciju radnih sila osjeća, bolno osjeća naš radnik, naš mali čovjek, koji je prisiljen da žuljevima svojih nabreklih ruku prehrani ne samo sebe nego i one, koji su mu još više srcu prirasli nego on sam: njegova djeca, i njihova majka.

Još mi je i danas živo u pameti ono zabrinuto lice postradalog radnika, koža prije nekog vremena uz ostale bolesnike nadoh prikovana uz krevet jedne od naših provincijskih bolnica.

Radio je u velikoj industriji željeza, koja je svela rad na tri dana u tjednu. Zapitam ga, kako je. Prvi je odgovor bio duboki uzdah, koji se jedva otkinuo iz dna prsiju, popraćen dugim, sumornim pogledom, a onda su istom usne dospjele da istisnu: »Teško, velečasni, teško.« I on je siromah bio iz broja onih, kojima je rad u željezari bio sveden na tri dana u tjednu.

Nadovežem: »Možete li vezati kraj s krajem uz tu trodnevnu plaću?«

»A kako ću, velečasni? Plaća mi se tri dana, a sedmica ima ipak svojih neumoljivih sedam dana, a djeca hoće svaki dan da jedu.«

I u njegovim se ispaćenim očima pojavi suza, krupna radnička suza, suza oca i muža, iza koje se kriju uveli obrazi male nejačadi i zabrinute crte njihove majke.

Komu da se ne stegne oko srca, kad dođe u dodir s takvim činjenicama pogotovo, kad se zna da one nijesu nikakva rijetkost, nikakv egzotični izuzetak, nego nešto, što se oko nas redovito zbiva i to kanda svakim danom u punjoj mjeri.

Međutim — nezaposlenost nije ni iz daleka jedini odraz teške socijalno-ekonomske krize. Premda se radničko stanje zadnjih decenija — osobito u mnogim naprednim zemljama znatno poboljšalo, ipak je radničko pitanje još daleko od toga, da bude posve likvidirano. Mimoilazeći ostale probleme, napominjem samo pitanje stana. Obadite samo periferije naših gradova, našeg Zagreba, pa ćete vidjeti u kakvim sve — ne velim stanovima — nego dupljama životare ljudske osobe: od tavanskih studenjara, do vlažnih podrumskih zakutaka i slupanih daščara, u kojima se ljeti čovjek kuha, a zimi cvokoće u zagrljaju nemilog sjevernjaka, koji se zavlaci kroz slabo zbijene daske.

Prostor jadan, nezdrav; no da ga je bar dosta! Cijele su obitelji od četvero, petero a katkad i više članova stisnute u jednu jedinu prostoriju; koji puta nešto širu od velikog sanduka: ona je i kuhinja i spavaonica i praonica, i soba za primanje; u njoj se guraju i jedan drugome smetaju, stariji i mlađi, muško i žensko, nerijetko u istoj gužvi i djeca dolaze na svijet i bolesnici odlaze zauvijek iz te doline suza. Kakve sve prema tome probleme higijenskog a pogotovo moralnog i uzgojnog reda donosi sa sobom to pitanje stanova, nije se teško domisliti.

Pustimo po strani mnoge ostale odraze socijalne krize — kao na pr. silne poteškoće, s kojima se ima da bori naš seljak i naš obrtnik, pa istaknimo — da upotpunimo sliku — samo još najveću anomaliju našeg modernog socijalno-ekonomskog poretka: tvrd i neumoljivu ekonomsku diktaturu, ekonomsku prevlast nekolicine nad osiromašenim ili bar uvelike ovisnim mnoštvom.

Tu ekonomsku diktaturu energično žigoše pronicavi pogled suvremenog Pape Pija XI. u socijalnoj enciklici *Quadragesimo anno* od 15. V 1931.:

«U prvom redu svima udara u oči, veli tu Papa, kako se u naše vrijeme nesamo gomilaju bogatstva nego se i prikuplja moć i despotska ekonomska prevlast kod nekolicine, koji većinom nijesu vlasnici nego samo čuvari i upravitelji kod njih položenog kapitala, s kojim oni po miloj volji upravljaju...»

A ta ekonomska diktatura ima svojih kobnih posljedica. Navodi ih isti Papa:

«...Ovo gomilanje (kapitala u rukama nekolicine) rada trovrsnim su-
parništvom: vodi se naime ponajprije borba za ekonomsku prevlast, zatim se
vodi žestoko kreševno tko će prigrabiti u ruke prevlast u državi, da bi njezine
sile i snagu mogao izrabiti za te ekonomske sukobe; bore se napokon među so-
bom i same države, jedno zato, što se narodi služe svojom jakošću i političkim
utjecajem, da pomognu ekonomskim probicima svojih građana, drugo, što svo-
jim ekonomskim silama i prevlašću nastoje riješiti političke razmirice nastale
među narodima.»

I tako ta ekonomska prevlast, ta borba o ekonomsku dikta-
turu poput kakvog vrzinog kola zapliće svijet svakim danom u
sve zakučastije krize.

Iz navedenog je jasno, da je socijalni problem tu, skicirani
su i njegovi ponajglavniji oblici, premda dakako ne svi.

II. Razne faze socijalnog pitanja.

Da se sada na čas samo osvrnemo na razne faze socijalnog
pitanja.

Ono je postojalo posvuda, gdje su ljudi radili za druge. S
njime se je sukobila i stara grčko-rimska civilizacija, no prodah-
nuta poganskim duhom, ona ga je rješavala na svoj brutalni i
simplistički način: ropstvom.¹

Dakako da takovo rješenje, nije nikakvo rješenje. Nastupa
kršćanstvo, koje svojim mirnim i nečujnim radom, uzvišenom
evanđeoskom naukom o jednakosti ljudi pred Bogom, o njihovom
realnom bratstvu međusobom i s utjelovljenim Bogom-Čovjekom
Kristom — to kršćanstvo za prvih par stoljeća proizvodi naj-
grandiozniju revoluciju, što je ikada bila na zemlji: ono pomaže
rastvara i konačno dokida staro ropstvo, bez kojega si stari po-
gani nisu mogli ni zamisliti ljudskoga društva. Vanredno doku-
mentiran prikaz te velike socijalne reforme što ju je kršćanstvo
proizvelo donosi Emile Chénon u svom djelu: *Le Rôle social de
l' Eglise.*²

Sa socijalnim se pitanjem suočuje i srednji vijek, taj ozlo-
glašeni srednji vijek, na koji se diže kuku i motiku, naprosto zato
jer je bio duboko katolički.

¹ Coulet, *L' Eglise et le problème social*. Spes, Paris, str. 57.

² Bloud et Gay, Paris.

No kad se malo dublje zaviri u taj srednji vijek, onda se razabire da je on mnogo sretnije riješio mnoge probleme, kojima se mi danas i te kako mučimo.

Zato se francuski sociolog Coulet ne žaca ustvrditi, da je srednji vijek sa svojim kršćanskim principima, koji vladaju i društvenim i ekonomskim životom, koji neprestano ističu da čovjek radi da živi, a ne da bude žrtva proizvoda, dobitka; pa sa svojim staleškim uruženjima, koja su sva prožeta duhom kršćanskog bratstva — da je svim tim srednji vijek dao socijalnom pitanju najbolje rješenje, što ga je ono do sada u povijesti dobilo.³ Slično sudi i Gonnard u svojoj *Povijesti ekonomskih doktrina*.⁴ Od njemačkih djela bogate perspektive o tom otvara Schürerovo: *Kirche und Kultur im Mittelalter*, pa prijevod Digbyeva djela *Studien über die Klöster des Mittelalters*.

No primaknimo se bližim periodama. U socijalnom je pogledu tu najznatnija ona francuske revolucije. Francuska revolucija unosi onaj kobni bakterij bolesnog individualizma, koji je bio kamen smutnje društvenog i ekonomskog života čitavog prošlog a i našeg stoljeća. Ističući neograničenu slobodu pojedinaca, raspušta fran. revolucija stara staleška udruženja, cehove, i na taj se način mali čovjek, radnik nalazi osamljen bez zaštite pred sve-moćnom državom.⁵

³ Coulet, *ibid.*

⁴ *Histoires des doctrines économiques* Paris, 1921, t. I. p. 61.

⁵ Samo par dokumenata iz ere tog skrajnjeg individualizma: Zakonodavstvo velike revolucije (zakon Le Chapelier od 17. lipnja 1791.) ukida sve korporacije i strogo zabranjuje, da ih se opet uspostavi pod izlikom obrane njihovih tobožnjih interesa:

«1. Čl. — Budući da je ukidanje sviju vrsta korporacija, u kojima se udružuju građani istoga staleža i zanimanja, osnovica francuske Konstitucije, stoga se zabranjuje da ih se uspostavi, pa bilo to pod kojom god izlikom.»

«2. Čl. — Kad se gdje god nađu zajedno građani istog staleža i zanimanja, poduzetnici..., radnici i pomoćnici bilo kojega obrta, oni si ne mogu imenovati ni predsjednike, ni tajnike, ni članove, ne mogu voditi nikakvih registara, ne mogu stvarati nikakvih rezolucija ni zahtjeva o svojim tobožnjim zajedničkim interesima.»

«3. Čl. — Ako — protivno načelima slobode i konstitucije — građani istog staleža i zanimanja... budu stvarali kakvih rezolucija i ugovora, u kojima bi zajednički uskratili ili dali svoj rad i trud samo uz određenu cijenu, sve se takove rezolucije i ugovori — bili oni položeni uz zakletvu ili bez nje — proglašuju protikonstitucionalnima, atentatom na slobodu i na Deklaraciju Čovjekovih Prava i bez ikakva efekta... Auktori, vođe i začetnici takovih rezolucija, koji su ih pokrenuli, redigirali, njima predsjedali, bit će pozvani pred policijski sud... osuđeni na 500 livra otštete i na godinu dana lišeni svih aktivnih građanskih prava.» A. Müller S. J., o. c. str. 239.

I u vezi s tim individualizmom, koji je pod izlikom slobode razdrobio jake društvene organizme u osamljene pojedince bez otporne snage — stoji i ekonomski liberalizam, koji u ekonomiji ne trpi nikakova ograničenja slobode ni sa strane vlasti ni sa strane staleških organizacija; njemu je pred očima samo jedno: napredak industrije, moje industrije, dobit, što veća dobit. Ako pri tom drugi strada, ako kraj toga radnik biva uništen... to je njegova stvar.

Samo dvije značajne izjave te ideologije:

G. 1886. reče u belgijskoj Komisiji rada neki industrijalac posve otvoreno: »...industrijalna znanost stoji u tome, da se od ljudskoga bića iznudi što veća količina rada, dajući mu uz to što manju plaću.«⁶

Bliže našim danima Andrija Lebon, upravitelj velikog parobrodarskog društva, čuvši da se mornari nečkaju po nevremenu na more reče:

»Onoga dana, kad budete vodstvo jedne lađe ili kojeg poduzeća prepustili tako sitničavim brigama kao što je briga za život i uzdržavanje jednog pojedinca... toga dana ste jednostavno utukli industriju.«⁷

Gruba i uistinu neljudska teorija ekonomskog liberalizma, koja žalost ni danas nije zamrla, koja je žalost i dandanas idejom vodiljom nerijetkih liberalno-kapitalističkih poduzeća.

Što je takva teorija u praksi učinila iz jednoga radnika neka pokaže samo ovo nekoliko činjenica. Iznosi ih glasovita Vijermeska Anкета (Enquête de Villermé) iz god. 1840.:

»Tvornički je rad redovito trajao 15 do 15 i ½ sati, od kojih se zahtijevalo 13 sati stvarnoga rada...« Navodi pače i neka poduzeća »koja zadržavaju svoje radnike 17 (NB sedamnaest) sati na dan pri poslu..., a jedini je odmor pola sata za doručak i 1 sat za objed... to znači dakle 15 potpunih sati efektivnoga rada...«

Što je najgore to izrabljivačko trajanje posla bilo je slično za sve dobe, pače i za djecu. Dotični istraživač našao je često djecu od sedam godina... a u jednoj tvornici čak i mališane od 5 i 4 ½ godine. NB ti mali sirotavi radili su i noću. Istom zakonu od g. 1841. — a i taj je teškom mukom bio proguran kroz parlament uz veliko nastojanje katol. zastupnika Montalemberta — zabranjuje se djeci ispod osam godina rad u tvornici, a

⁶ Glavni poticaj dala je individualizmu Rousseau-ova doktrina izražena u Discours sur l' inégalité parmi les hommes i le Contrat social.

⁶ Müller Albert S. J. Nos responsabilités sociales, Spes, Paris, p. 43).

⁷ Ibidem.

⁸ Vidi P. Croizier S. J., Pour faire l' avenir, Spes, Paris, str. 129 ss.

djeci se ispod trinaest godina ne dopušta noćni posao...« To je bilo sve, a i to malo se još nije obdržavalo.

Plaća je bila upravo smiješna, kad ne bi bila tragična: u Francuskoj na pr., a slično je bilo i u drugim zemljama, muževi su dobivali 1 franak i $\frac{1}{2}$ na dan, žene 1 fr., a djeca 75 santima.

Od radničkih stanova nije se uopće pravilo nikakvo posebno pitanje. Pri tom napornom, dugom i noćnom radu nije se nimalo obaziralo na nježniju konstrukciju žene, na njezine dužnosti zaručnice i majke.

Za ilustraciju samo jedan citat iz štampe toga vremena: »Pomanjkanje sna je jedna od najgorih muka, što čovjeka mogu da zadese (u tvornici)... Ono je upravo sudbonosno za zdravlje žena. Uz takav način života one mršave, blijede, postaju slabokrvnima i doskora se uslijed pomanjkanja krvi redaju kod njih sve moguće živčane krize, vid im se kvari i slabi... Ako su majke, njihovo se mlijeko suši, a zdravlje dojenčeta, koje je i onako radi neprestane majčine odsutnosti svakojako, biva konačno žrtvom...«⁹

III. Crkva i socijalno pitanje.

I u to vrijeme kada je liberalni kapitalizam s barbarskom bezdušnošću prelazio preko radnikovih interesa, preko njegova čovječjeg dostojanstva, u to vrijeme ustaje onaj, koji je tokom bimilenijske historije Crkve toliko puta znao da ustane na obranu potlačenih naroda i pojedinaca, koji je i okrunjenim glavama i kneževskim veličinama znao doviknuti: Dovde smijete i dalje ne! makar se toga radi sasula na nj vatra sa svih strana, i makar i sam morao u progonstvo...

Taj je isti bijeli vatikanski starac i 15. V. 1891. ustao na obranu pogaženih radničkih prava u enciklici *Rerum novarum*, a četrdest godina kasnije — 15. V. 1931. — za ista se prava zalaže njegov nasljednik Pijo XI., koji osim toga pretresa cijeli naš moderni socijalno-ekonomski poredak i daje nacrt za njegovu potpunu i temeljitu reformu.

Kod mnogih je Leonova enciklika, a kod nerijetkih i Pijeva okružnica *Quadragesimo anno* — izazvala žučljivo negodovanje, farizejsko skandaliziranje: dobacuju Crkvi da se ona nema pačati u socijalno a pogotovo ne u ekonomsko pitanje. Sinteza njihove mudrosti jest ona otrcana krilatice: »Popovi u sakristiju«.

Istu misao — samo malo drukčijim riječima izrazio je i Veliki Besednik (D. J. B.)¹⁰ velike masonske lože »Jugoslavija« pri osvećenju nove 22. framazonske lože »Vojvodina« u Velikom

⁹ Medicinska Akademija, 2/II. 1890. *Journal Officiel* n. 649. p. 1096. Croizier, o. c., p. 136, passim.

¹⁰ Pod tom se šifrom krije g. Damjan J. Branković, ideolog jugo-slaven-

Bečkereku. Veliki se besednik u svojoj uistinu dugoj besedi jada i tuži da se: »... Katoličko sveštenstvo ... sve jače meša u kulturni, socijalni i materijalni život naroda. Bečki, praški nadbiskup, kao prirodni zaštitnici hrišćanskog socijalizma, — tu je g. rekao jednu krupnu netačnost — a u duhu papskog proglašenja *de (sic!) rerum novarum*¹¹ održali su pridike o privrednom zastoju u svetu i pozivaju crkvu na saradnju u otklanjanju ovog neduga u čovečanstvu... Dobija se određeni utisak: katoličko sveštenstvo hoće da se aktivno umeša i u ostala područja javnog života te da tako konačno zagospodari duhovima.«

G. Besednik zaboravlja samo jedno, da Crkva ne treba da se istom »meša« u kulturni i ostali javni život, nego da je ona najvećim dijelom stvorila današnju kulturu, ono što je u njoj najzdravije a da se baš kasnijem »mešanju« masonerije i sličnih institucija imaju zahvaliti sve krize od kojih patimo.

Zašto je nekima krivo to miješanje Crkve u socijalne i slične probleme. Onima gore u liberalno-kapitalističkim krugovima je krivo, jer ne trpe da im tko uznemiruje savjest u njihovim spekulacijama, u njihovu izrabljivanju radnih snaga, misle da ne smije biti nikoga, koji bi se njima usudio dobaciti: to smiješ, to ne smiješ. Oni hoće da u svojim ekonomskim poslovima imaju »slobodne ruke«.

Ovima je blizu i skupina nazovi-kršćana, kršćana po krsnom listu i izvanjem »Zimmeru«, koji — kako nedavno piše mađarski isusovac Cavossy¹² — »sa farizejskim licemjerstvom opominju radnike na strpljivost i na nadzemaljska dobra, da ih time više mogu da izrabe. Takvoj vrsti kršćana, vjera je samo sredstvo da narod drže na uzdi, da ga mogu bolje da opljačkaju... No Krist nije nikakav španjolski zid, postavljen da štiti bogataše, burze i trustove, da ti nesmetano mogu izrabljivati siromahe...«

Takovi nisu od kršćanstva shvatili ni slova, s njima Crkva nema ništa i Crkva je prva da osudi njihovo licemjerstvo, da nad njihovom farizejstvom izrekne anatemu. Ona im dovikuje: »nepravedna plaća je grijeh, grijeh koji u nebo vapije za osvetom, grijeh, kao što je grijeh ubiti jedva začeti život...«

Onima na lijevo to uplitanje crkve nije po čudi, jer im kvvari partijsko-političke račune. Oni hoće da pošto poto u očima radnika budu oni — njihova partija zvala se ona socijalistička

ske masonerije i starješina beogradske lože »Pobratim«. Vidi Hrv. Straža od 22. III. 1932.; Politika od 21. III. 1932.

¹¹ Ne znam, koji se to papski proglas zove *de rerum novarum*, očito je tu g. Besedniku izmakao jedan latinski lapsus linguae, što bi ga odmah gimnazijalac korigirao u *de rebus novis*. Enciklika se jednostavno zove *Rerum Novarum*.

¹² Magyar Kultura, mart 1931.

ili komunitička — kao jedini branitelji radničkih interesa. Dakako da je tu najbolje — i najunosnije — kad se nema konkurenata... Zato će se svjesno, sistematski i dosljedno udarati po tom opasnom konkurentu, pred radničkim će se masama neprestano iznositi da je Crkva buržajska, pogrješke pojedinih predstavnika Crkve pripisivat će se Crkvi kao takovoj, a o njenoj socijalnoj doktrini, o njenoj socijalnoj djelatnosti u svijetu mukom će se mučati.

Tipičan slučaj takvog demagoškog opskurantizma i »zaglupljivanja radničkih masa« u pravom smislu riječi, jesu i zagrebačke »Radničke Novine« od 25. III. 1932., koje se nadaše strašno pogođenima nizom katoličkih predavanja o nekim socijalnim i religijskim temama. Refleks te uzrujanosti jest onaj značajni podlistak *Gavrani se jate*, u kojem su iz zastarjelog partijskog arsenala izvučene stereotipne i preživjele fraze sektarskog antiklerikalizma. Zaboljelo ih je, što se još netko drugi usudio progovoriti o socijalnom pitanju, o boljševizmu; htjeli bi u tom pogledu monopol. Stoga one bombastičke tirade:

»Crnomantijaši stupaju u akciju, na svoj iskonski posao. Ustaju u obranu nepravde, laži i hipokrizije, u obranu bogatih i presitih, u obranu dembela, gotovana i neradiša; a protiv radnog naroda cijeloga svijeta! Stari je to zanat ovih, zlogukih, crnih propovjednika. Od kada povijest u opće bilježi religiju i njezine predstavnike: vrače, dalaj-lame, hodže-imame, svećenike, rabine; i kako se još sve zovu ta društva zastupnika gosp. Boga na ovoj zemlji; bili su, sada su, i bit će — dok će i jedan postojati — pristaše i branitelji vladajućih gospodskih klasa, a nikada uz sirotinju niti za sirotinju...»

»I sada u vremenu kada je zahuktao svijetom bič ekonomske i političke reakcije, kada je jedan izživjeli sistem u svojoj agoniji; i težnji, da se pošto poto pa makar i pod cijenu prolivene krvi održi u životu, ustaju i opet ti zlodusi, i svojim graktanjem nastoje prikriti krič užasa milijunskih žrtava, žrtvovanih svakodneвно na oltaru moloha — boga-kapitala...»

»Razuman svijet će to shvatiti i razumjeti. No ono zavedenog i zabludjelog radnog svijeta, valja uputiti u ulogu koju svećenstvo u opće, a jezuite naročito, vrše u današnjem društvenom poretku. Čutati?! Sada kad su oni ponovno i javno ustali protiv radničke klase kao nosioca budućnosti, svaljujući krivnju za postojeće zlo na socialističku nauku i njezine sljedbenike? Kod ovako otvorenog navještaja borbe, proletarijat ne može i ne smije čutati! I mi imamo pravo da govorimo u obranu onoga, što držimo pravедnim i za čovječanstvo jedino korisnim. Socijalizam kao takav još nigdje na ovome svijetu ne postoji. Niti socijaliste kao takovi, i potpuno sami, nigdje na ovom svijetu ne vladaju, pa da bi se na osnovu iskustva moglo stvoriti sud o nevaljalosti toga sistema.»

Međutim o kapitalizmu imamo svoj sud, a ima ga i cijeli svijet.

Protiv crnorizačke ofanzive treba da ustanemo. Treba da se uspostavi front protiv mračnjaštva i zaglupljivanja. U tom frontu radnički pokret treba da bude glavna trupa, ali taj front treba da obuhvati i sve ostale elemente slobodne misli!»

U čitavoj toj pisaniji karakteristične su dvije stvari: Prvo, pisac ni ne pokušava, da se stvarno osvrne na predavanja: o boljševizmu su iznesene činjenice, o marksizmu i historijskom razvoju porodice također, o Lurdu isto tako. No g. člankopisac se u to ne upušta: on obara kule i gradove na »crnomantijaše«, na »novopečene križare«, svjesno zavodi svoje čitatelje, dajući čitavom nizu predavanja obilježje — *obrane kapitalizma*, jer zna da to kod publike, za koju piše najlakše upaljuje. Jeftina i primitivna demagogija! — Njega pri tome ništa ne smeta, što pred svojim čitačima *naprosto falsificira* smisao tih predavanja, u kojima se ne jednom uprlja prstom na sve anomalije i kobne posljedice nesamo marksizma nego i njegova korelata — modernog kapitalizma: za oba se reklo da polaze s iste osnovice — *materijalizma* i završuju istim refrainom — *diktaturom*. — Ne smeta ga, što je to puka kleveta dobaciti svećenstvu i Crkvi, da, nije »nikada uz sirotinju i za sirotinju.« Kleveta, koju demantira sva povijest Crkve počevši od prvih vjekova, kad je Ona, Crkva, sa patničkih ruku grčke i rimske sirotinje upornom i dugom borhom skinula lance ropstva, kad je kroz cijeli srednji vijek dizala ubožišta i zakloništa, gostinje i bolnice — za sirotinju; kad u kobnim danima današnje krize na usta svođa Glavara pozivlje vas svijet na križarsku vojnu dobrotvornosti, i kad se na taj poziv ustaju biskupi i svećenici širom svijeta da pohrle u pomoć sirotinji. G. Kv. je trebao prolistati anale suvremene Njemačke i vidjeti što su biskupi, što je kat. Crkva učinila ove zime za olakšanje bijede; kako je u Francuskoj i Italiji osim pučkih kuhinja i milostinje — da pribavi zaradu sirotinji — poduzela gradnje Crkava i ostalih zgrada, s kojima bi se inače moglo čekati. U ostalom ne trebamo tako daleko: da je g. Kv. htio svoje čitače objektivno informirati o tom, što Crkva čini za sirotinju, trebao je samo da obađe zimus po Zagrebu, Sarajevu, Šibeniku i t. d. i zareda po onim pučkim kuhinjama, stolovima kršč. ljubavi, gdje je brigom svećenstva, brigom Crkve, stotinama i stotinama sirotinje — a ne dembela — osigurana *besplatna svagdanja hrana*. Da spomenemo samo zimsku akciju kat. svećenstva za pomoć bijednima ove zime, koja je otvorila 4 kuhinje za dijeljenje hrane: u Vlačkoj ulici 36, u Savskoj 81, u Paromlinskoj 27 i u Domu Sv. Terezije na Vrhovcu. Prve su dvije započele raditi 14. siječnja, treća tri dana kasnije, a četvrta 2. veljače. Sa dijeljenjem hrane završeno je dne 28. ožujka, na uskršni poneđjeljak. — Na iskaznice podijeljeno je u siječnju 10.964 obroka, u veljači 27 hiljada 407 obroka, a u ožujku 28.143. Svega zajedno 66.514 obroka. Osim ovih službenih obroka nahranjeno je dnevno još 80 osoba sa preostalom hranom, što čini zajedno blizu 5000 obroka. U svemu je dakle izdano preko 71 hiljada obroka. — No o tom se pred radništvom mora da šuti, kao što se pred njim mora da šuti i o tome da mnogi njegovi marksistički vikači sjede u *vlastitim trokatnicama*, zgrču obilan kapital à la Remarque, a i nerijetki drugi, malo bliži... — Uistinu iste metode, koje su uobičajene u svim glasilima »slobodne misli« od ložinih do Staljinovih ekspozitura: od pariske *l' Humanité* do njemačke *Rote Fahne*.

Drugo. Na koncu g. Kv. pozivlje na uzbunu: »*Protiv crnorizačke ofanzive treba da ustanemo. Treba da se uspostavi front protiv mračnjaštva i za glupljiwanja.* (Uistinu je to prijeko potrebno, najbolji dokaz za to je baš sam članak g. Kv. Nap. Ur.) *U tom frontu radnički pokret treba da bude glavna*

trupa, ali taj front treba da obuhvati i sve ostale elemente slobodne misli!
Dakle i one iz kapitalističkih masonskih loža i ministarskih stolica (kao na pr. u Španiji) pa do »borbenih bezbožaca« crvene internacionale. Tu ne će smetati razlika između »buržuja« i »proletera«!

Ali unatoč iritaciji odozgor, usprkos tim demagoškim pisanijama na ljevici, Crkva se ne povlači, ona ne šuti, ne će da šuti i ne smije da šuti, — kad je govor o socijalno ekonomskim nevoljama u svijetu.

Ona nije indiferentna, ravnodušna prema bijedi čovječanstva kao što prema toj bijedi nije bio ravnodušan ni njen osnivač Krist-Isus. Ona poput svog božanskog Utemeljitelja dobro zna, da se čovjek ne sastoji niti samo od duha a niti isključivo od tijela, nego od tijela i duha i stoga ona — premda propovijeda strpljivost — propovijeda i pravednost i ljubav, koja ne smije dopustiti da ljudsko društvo bude tako uređeno te jedan veliki dio ljudi trpi oskudicu i budu nesposobni za svaki normalni život.

Kao što se Krist za zapada palestinskog sunca nadvijao nad bolesne i nemoćne, nad slijepce i gluhe, nad hrome i uzete, kao što je iz dubine Srca uzdahnuo Misereor super turbam — žao mi je naroda, kad ga je vidio gladna oko sebe — i čudom ga onda nahranio — tako se i Crkva baštinica te ljubavi i samilosti nadvija nad sve rane ispaćenog čovječanstva bezbrojem svojih karitativnih ustanova, svojim neprestanim isticanjem socijalne pravednosti i ljubavi.

Osim toga socijalno pitanje je u svojoj srži moralno pitanje, pitanje pravednosti, a gdje se radi o pravednosti, o etici, o moralu, tu Crkva ima prvu i glavnu riječ da kaže, jer je od Boga samoga primila tu misiju da bude učiteljica i čuvarica kako objavljene istine, tako i moralnih zakona, etičkih vrednota.

O toj se misiji Crkve može svako da uvjeri — kome je stalo do objektivne istine — kao što se može da uvjeri o svakoj drugoj historijskoj činjenici. A ako tkogod svijesno pred tom činjenicom zatvara oči, ona ipak ne prestaje toga radi biti realnošću, kao što se ni naše ljupko Sljeme ne će ni pedalj maknuti od Zagreba, ako nekog jednoga dana obuzme fiksna ideja, da se Sljeme nalazi na Himalaji.

Crkva dakle ima nesamo pravo, nego i dužnost da se miješa u socijalno pitanje.¹⁴

Stj. Tomislav Poglajen D. I.

¹⁴ Na koji način Crkva ulazi u socijalno pitanje, o tome vidi članke o Vermeerscha u prošlom i ovom broju *Života*, te članak o Cathreina.